

Så påverkar ny vägledning täktverksamheten!

Behovsprövning, artskydd och efterbehandling får större utrymme i Naturvårdsverket uppdaterade täktvägledning som presenterades vid årsskiftet. Även frågor kring avfall, cirkulär masshantering och materialförsörjning hanteras utförligare och i linje med rättsutvecklingen. Advokaterna Carolin Hammar och Sofia Löwe gör nedslag i den nya vägledningen med fokus på naturstenstäcker.

NATURVÅRDSVERKET ska bland annat bevaka allmänna miljöintressen inom ramen för miljöbalken, som tillståndsprövning för täktverksamhet. I myndighetens uppdrag ingår även att vara tillsynsvägläddande.

Den nu uppdaterade *Täktvägledning - En vägledning vid prövning och tillsyn* (december 2025) riktar sig till tillsynsmyndigheter som länsstyrelser och kommuner, men har naturligtvis även betydelse för andra myndigheter som deltar i miljöprövning samt för verksamhetsutövare. Naturvårdsverkets vägledning är till skillnad från lagar, förordningar och föreskrifter, inte juridiskt bindande, utan just väggläddande. Den har likväl en juridisk tyngd eftersom vägledningen bygger på den rättspraxis som vuxit fram genom domar på området.

Behovsprövning - kan annat material ersätta?

För att bedriva en täkt behöver man visa att det finns ett behov av det utbrutna materialet. Anser prövningsmyndigheten att behovet inte finns ska ansökan avslås. I behovsprövningen ligger bevisbördan på verksamhetsutövaren, vilket inkluderar en redovisning av materialets kvalitet, sammansättning och egenskaper samt användningsområden för materialet. Om materialet inte är lämpligt för sitt användningsområde med hänsyn till exempelvis höga halter arsenik kan slutsatsen dras att det inte finns något behov av tåkten.

I behovsprövningen ska det även utredas om materialet kan ersättas med material från andra tåkten eller om det finns närbe-

FOTO: WIKI/CC

Skyddade arter, exempelvis större vattensalamander, fladdermöss eller orkidéer, bör enligt Naturvårdsverket föranleda anlitande av ekologisk expertis. (Bilden visar en större vattensalamander i Skåne.)

lägna områden som är bättre att exploatera. Behovsprövningen kan göras ur ett lokalt, regionalt eller nationellt perspektiv beroende på vilket material som bryts ut. Naturvårdsverket framhåller att material som inte är lika vanliga, såsom diabas, porfyr och kalksten, kan behovsprövningen göras på en nationell nivå. Naturvårdsverket anser att en god hushållning och hållbar masshantering medför att en behovsprövning även inbegriper hänsyn till om andra massor i samhället kan nyttjas, exempelvis från infrastruktur- och

byggprojekt, något som kanske mest får betydelse för ballasttåktena.

Tåkten som utvinningsindustri

En naturstenståkt tillhör utvinningsindustrin. Avfallet som uppstår som en direkt följd av utvinningsverksamheten utgör därför utvinningsavfall. Naturvårdsverket exemplifierar att avbaningsmassor och reststen kan klassas som utvinningsavfall. Hantering regleras då enligt bestämmelser i utvinningsavfallsförordningen (2013:319). Avfallsflöden som saknar kopp-

ling till utvinning- och bearbetningsprocessen, till exempel hushållsavfall, spillolja eller använda batterier, är inte ett utvinningsavfall eftersom det inte uppkommit som direkt följd av utvinningen.

Tillvägagångssättet för att utreda om tåkten ger upphov till utvinningsavfall börjar vid klassificeringen om en restprodukt i produktionen ska klassas som avfall eller biprodukt. I naturstenstäckter kan det därför vara aktuellt att redovisa när och hur avbaningsmassor eller reststen kommer att användas. Detta för att uppfylla ett av fyra biproduktskriterierna om att den fortsatta användningen är säkerställd. Om en sådan användning inte kan redovisas kan det anses utgöra avfall.

Artskyddet gäller under hela tillståndstiden

På senare år har frågan om skyddsnivå för fåglar och vad som krävs för att undvika en förbjuden handling fått större utrymme i täktprövningar. Naturvårdsverket ger nu uttryck för att vilja höja nivån på underlaget om skyddade arter i en tillståndsansökan. En bedömning av påverkan på fåglar bör styrkas och motiveras utifrån vetenskapligt underlag samt med stöd av ornitologisk expertis. Även andra skyddade arter, exempelvis större vattensalamander, fladdermöss eller orkidéer, bör enligt Naturvårdsverket föranleda anlitande av ekologisk expertis. Därtill har Naturvårdsverket en restrikt-

tiv inställning till att acceptera ny- och återskapande av livsmiljöer som förebyggande skyddsåtgärd. Höga krav bör ställas på vetenskapligt underlag för sådana förslag. Naturvårdsverket menar att om en ansökan innehåller mycket omfattande skyddsåtgärder för flera skyddade arter är detta en indikation på att tåkten är felaktigt lokaliserad.

Ekologisk efterbehandling förordas före traditionell

Täkter medför förändringar av naturmiljön och i samband med avslutandet av verksamheten genomförs en efterbehandling av platsen för att skapa förutsättningar för ny markanvändning eller funktion av området, exempelvis badsjö. Efterbehandlingsåtgärderna ska beskrivas redan i tillståndsansökan, ofta i en så kallad efterbehandlingsplan, men bör enligt Naturvårdsverket inte ha för snäva ramar. Lämpliga och tekniskt genomförbara åtgärder kan se annorlunda ut några decennier senare varför frågan typiskt sett är lämplig att skjuta på framtiden genom delegering till tillsynsmyndigheten.

Naturvårdsverket anser att ekologisk efterbehandling ska bli en generell utgångspunkt i tåkter. Den traditionella efterbehandlingen sker främst genom avslätning och höjdujämning med efterföljande trädplantering, vilket har en begränsad positiv effekt på biologisk mångfald. Genom ekologisk efterbehand-

ling gynnas den biologiska mångfalden genom variation i nya naturtyper såsom solbelysta slänter, blottad sand och grunda våtmarker.

Vägledningens genomslag

Tjugo år har passerat sedan Naturvårdsverket tog ett samlat grepp kring tåkter och miljöprövningen med utgångspunkt i rättspraxis. En uppdaterad täktvägledning är därför både efterlängtd och nödvändig. Vägledningen riktar sig till tillsynsmyndigheter men kan i många hänseenden få betydelse för verksamhetsutövare som bedriver tåkter samt planerar för förnyade tillstånd. Det ska påminnas om att täktprövning utgör cirka 25 procent av alla tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter i Sverige. Som vägledande myndighet är det därför naturligt att Naturvårdsverket väljer att framhålla ett tydligt ställningstagande kring vissa frågor där det inte sällan uppstår diskussion, exempelvis när det gäller nivån på artskydd- och behovsutredningar. Det lanseras även en högre ambitionsnivå vid efterbehandling av avslutade tåkter. Vägledningens detaljeringsgrad och omfattning är inte förväntande. Den följer rättsutvecklingen där det är tydligt att kraven på bland annat ansökningshandlingarna har skärpts. Sannolikt är det så att vi kan förvänta oss en fortsättning i samma riktning. ■

TRYGG
KYRKOGRÅRDS
KONSERVATORN AB

**SVERIGES FRÄMSTA
EXPERT PÅ RENOVERING
AV STENMURAR**

**Andreas Sundbom, 0702863559
andreas@tryggsten.se
WWW.TRYGGSTEN.SE**